

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Міжкультурна комунікація
робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань **29 «Міжнародні відносини»**
Спеціальність **291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»**
Освітній рівень **другий (магістерський)**
Освітня програма **«Міжнародні відносини»**

Статус дисципліни **базова**
Мова викладання, навчання та оцінювання **українська**

Завідувач кафедри
міжнародного бізнесу та економічного аналізу **Ірина ОТЕНКО**

Харків
2020

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри *міжнародного бізнесу та економічного аналізу*

Протокол № 1 від 25.08.2020 р.

Розробник:

Євдокімова-Лисогор Леся Анатоліївна, к.п.н., доцент кафедри міжнародного бізнесу та економічного аналізу

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

Вступ

Анотація навчальної дисципліни. Робочу програму навчальної дисципліни «Міжкультурна комунікація» розроблено відповідно до вимог освітньої програми «Міжнародні відносини». У робочій програмі визначено обсяг знань згідно з вимогами другого (магістерського рівня) рівня вищої освіти, що відповідає кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття студентами міжкультурно-орієнтованої підготовки, набуття знань і формування умінь виконання професійних завдань у відповідній галузі. У навчальній дисципліні «Міжкультурна комунікація» особлива увага приділяється аналізу комунікативних ситуацій з представниками інших культур, принципам міжкультурного діалогу, нормам поведінки, моделям ефективної співпраці з представниками різних національних та лінгвокультурних спільнот тощо.

Метою освоєння дисципліни є оволодіння комплексом знань, умінь та навичок щодо сутності та змісту міжкультурної комунікації з представниками різних країн.

Навчальна дисципліна «Міжкультурна комунікація» належить до базових навчальних дисциплін професійного циклу.

Характеристика навчальної дисципліни

Курс	1М
Семестр	1
Кількість кредитів ECTS	5
Форма підсумкового контролю	Іспит

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни

Преквізити	Постреквізити
Геополітика та геостратегія	Міжнародна безпека
Політична регіоналістика	Політичний розвиток і політичні системи світу
Методологія та організація наукових досліджень	Міжнародна діяльність політичних партій, неурядових організацій та суб'єктів місцевого самоврядування
Комунікативні технології у міжнародних відносинах	

Компетентності та результати навчання за дисципліною

Компетентності	Результати навчання
Здатність аргументувати вибір шляхів вирішення завдань професійного характеру у сфері міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій, критично оцінювати отримані результати та обґрунтовувати прийняті рішення	Вільно спілкуватися державною та іноземними мовами усно і письмово, з професійних і наукових питань
Здатність здійснювати прикладні аналітичні дослідження проблем міжнародних відносин та світової політики, суспільних комунікацій, регіональних студій, професійно готувати аналітичні матеріали та довідки	Брати участь у професійній дискусії у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики, суспільних комунікацій та регіональних студій, поважати опонентів і їхню точку зору, доносити до фахівців та

	широкого загалу інформацію, ідеї, проблеми, рішення та власний досвід з фахових проблем.
Здатність організувати та проводити міжнародні зустрічі та переговори, розробляти, аналізувати і оцінювати дипломатичні та міжнародні документи	Демонструвати знання основних категорій ділового спілкування, тактик ведення переговорів, стратегій, принципів та характеристик, використовувати знання з проведення ділових переговорів для реалізації професійних навичок
Здатність до самонавчання, підтримки належного рівня знань, готовність до опанування знань нового рівня, підвищення своєї фаховості та рівня кваліфікації	Готувати аналітичні довідки, звіти та інші документи про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики, суспільних комунікацій та регіональних студій

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Теоретичні аспекти міжкультурної комунікації

Тема 1. Міжкультурна комунікація та її роль у сучасному мультикультурному світі

1.1 Міжкультурна комунікація як навчальна дисципліна. Об'єкт, предмет, мета та завдання навчальної дисципліни. Категорійний апарат навчальної дисципліни.

1.2. Місце дисципліни у системі наукового пізнання та її взаємозв'язок з гуманітарними науками. Сутність, структура, функції міжкультурної комунікації.

1.3. Роль міжкультурної комунікації у сучасному світі та професійній діяльності фахівця. Міжкультурна компетентність майбутнього фахівця міжнародних відносин.

Тема 2. Теоретичні основи міжкультурної комунікації

2.1. Поняття, зміст, структура, функції культури.

2.2. Основні підходи до визначення сутності культури науковців Кребера, Клухона та Леві-Стросса.

2.3. Роль культури та мови у формуванні особистості людини. Культурна та мовна картини світу.

Тема 3. Мова міжнародних відносин і співпраці

3.1. Мова та її функції. Мова і національна картина світу. Характеристики мовної картини світу.

3.2. Мова і держава. Поняття офіційної та державної мови. Мови міжнаціонального та міжнародного спілкування. Мовна культура міжнародних відносин.

3.3. Мова вербальної та невербальної комунікації. Невербальна комунікація та її форми: кінеситика, паралінгвістика, проксемика, окулесика. Паравербальна комунікація: просодика і екстралінгвістика.

Тема 4. Основні типи та параметри ділових культур у міжнародних відносинах

4.1. Поняття ділової культури. Теорія ділових культур М. Мак-Лухана та П. Грайса.

4.2. Типологія національних культур Г. Хофстеде: індивідуалізм – колективізм, маскулінізм – фемінінізм, дистанція влади, неприйняття невизначеності.

Класифікація культур Е. Холла: контекст та інформаційні потоки, відношення до часу, відношення до простору.

4.3. Культурні виміри Ф Тромпенаарса і Ч. Хемпден-Тернера. Модель культур Ф. Клакхона та Ф. Стробека. Ділові культури Г. Тріандіса. Типи G- та F-культур Д. Пінто.

Змістовий модуль 2

Національні особливості ділового спілкування представників різних країн світу

Тема 5. Національні особливості ділового спілкування в англomовних країнах

5.1. Ділове спілкування в США. Встановлення контактів. Відношення до часу. Стиль комунікації та стиль переговорів.

5.2. Ділове спілкування в Великобританії. Мова бізнесу. Вербальна та невербальна комунікація. Протокол співпраці.

5.3. Ділове спілкування в Канаді. Формальність і неформальність у процесі спілкування. Бізнес-протокол та етикет.

Тема 6. Національні особливості ділового спілкування та організація співпраці у міжнародних відносинах країн Скандинавії

6.1. Ділове спілкування в Швеції. Елітарна та неформальна ділова взаємодія. Невербальні та пара вербальні особливості в стилі спілкування. Протокол зустрічі ділових партнерів.

6.2. Ділове спілкування в Фінляндії. Протокол зустрічі та організація спільної діяльності з представниками інших країн. Соціальний етикет у Фінляндії.

6.3. Ділове спілкування в Норвегії. Правила встановлення контактів з норвезькими партнерами. Графік роботи та пунктуальність. Особливості етикету в Норвегії, відношення до гумору. Стиль ведення бізнесу.

Тема 7. Особливості міжкультурного спілкування в країнах з монохромною організацією діяльності

7.1. Ділове спілкування в Швейцарії. Особливості швейцарського ринку. Мова взаємодії в бізнесі. Формальність, ієрархія та статус ділової взаємодії швейцарців.

7.2. Ділове спілкування в Німеччині. Відношення до часу німецьких колег. Бізнес-протокол та ділові подарунки. Особливості німецьких традицій ведення бізнесу. Тактика цінової політики німецьких партнерів.

7.3. Ділове спілкування в Бельгії. Встановлення перших контактів з партнерами бельгійцями. Протокол зустрічі та заборонені теми для спілкування. Робочий час у Бельгії.

7.4. Ділове спілкування в Угорщині. Історичні особливості угорської культури. Угорська бізнес-культура: орієнтація на співпрацю. Невербальна та пара вербальна поведінка у процесі ділової комунікації.

Тема 8. Національні особливості ділового спілкування в країнах з помірнополіхромною організацією

8.1. Ділове спілкування на півдні Франції. Форми спілкування, візитні картки, відношення до часу. Особливості південного етикету під час ділової зустрічі.

8.2. Ділове спілкування в Італії. Роль особистих контактів бізнес-партнерів. Бізнес-протокол італійських колег: форми спілкування, одяг, міжособистісна відстань.

8.3. Ділове спілкування в Іспанії. Регіональні відмінності іспанських партнерів. Стиль, статус та повага у процесі ведення переговорів. Непряма вербальна комунікація.

8.4. Ділове спілкування в Португалії. Установлення ділових контактів з бізнес-партнерами. Діловий етикет, відношення до часу, роль візитної картки.

Тема 9. Особливості ділового спілкування в Арабських країнах

9.1. Встановлення контактів та мова спілкування. Особливості паравербальної та невербальної мови арабів. Ієрархія, статус, честь у співпраці з представниками арабських країн. Діловий етикет ведення переговорів, відношення до часу, строки виконання робіт.

9.2. Ділове спілкування в Єгипті. Установлення контактів з бізнес-партнерами. Зустріч та привітання. Форми спілкування прийняті в діловій комунікації з єгиптянами. Бізнес-протокол: вимоги до одягу, табу в спілкуванні.

Тема 10. Висококонтекстуальні культури Сходу. Національні особливості ділового спілкування

10.1. Ділове спілкування в Японії. Роль гармонії, повага та ритуали у діловому спілкуванні. Особливості невербальної комунікації. Діловий етикет ведення переговорів, відношення до часу. Бізнес-протокол та вимоги до одягу. Прийняття рішення та відношення до контракту.

10.2. Ділове спілкування в Китаї. Мова бізнесу. Установлення взаємовідносин з партнерами та підтримання контактів. Вербальна і паравербальна комунікація в Китаї. Обмін подарунками як частина бізнес-культури. Стиль переговорів з представниками Китаю.

10.3. Ділове спілкування в Кореї. Шляхи встановлення контактів з бізнес-партнерами. Дотримання рівних відносин та взаємоповаги. Відношення до часу. Роль статусу та гендеру в корейському бізнесі. Особливості невербальної комунікації. Протокол ділової зустрічі, діловий одяг, візитні картки.

Тема 11. Особливості ділового спілкування в країнах Латинської Америки

11.1. Ділове спілкування в Мексиці. Мова спілкування. Встановлення взаємовідносин до початку переговорів. Емоціональна експресивність мексиканців. Формальність, ієрархія, статус в мексиканському суспільстві. Відношення до часу, стиль ведення переговорів мексиканців.

11.2. Ділове спілкування в Аргентині. Державна мова, мова спілкування та мова бізнесу в Аргентині. Стиль керівництва ділових партнерів. Зустріч та привітання. Відношення до часу. Бізнес-протокол: діловий одяг, подарунки.

Методи навчання та викладання

Методи навчання, спрямовані на активізацію та стимулювання навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти використовуються: проблемні лекції, усне опитування, дискусії, презентації, індивідуальна робота під час виконання творчих завдань.

Порядок оцінювання результатів навчання

Оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни «Міжкультурна комунікація» здійснюється за накопичувальною (100-бальною) системою оцінювання.

Оцінювання здійснюється за такими видами контролю:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти іспит, – 35 балів);

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового екзамену, відповідно до графіку навчального процесу.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів. Оцінювання знань студента під час практичних занять проводиться за такими критеріями:

активна робота під час лекційних занять, максимальна оцінка за лекцію – 1 бал (усього – **7 балів**);

активна робота на практичних заняттях, перевірка домашніх завдань (усне опитування, дискусії): 26 балів. Підготовка презентацій, що мають бути виконані в середовищі PowerPoint, максимальна оцінка ставиться за умови наявності не менше, ніж 10 слайдів, які у повній мірі розкривають зміст її теми, та відповідного представлення матеріалів презентації у групі. Максимальна оцінка за одну презентацію – 5 бали, (кількість презентацій – 3) : 15 балів. Максимальна кількість балів за усі домашні завдання становить усього – **41 балів**;

поточна контрольна робота (дві контрольні роботи), максимально оцінюється в 6 балів (дві контрольні роботи). Контрольна робота включає два питання (теоретичне та практичне) (максимальна оцінка за кожне завдання – 3 бали) усього – **12 балів**.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: вивчення лекційного матеріалу та підготовка до практичних занять.

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену, завданням якого є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Екзаменаційний білет охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами компетентностей.

Кожен екзаменаційний білет складається із 3 завдань, теоретичних та практичних (ситуаційного, діагностичного та евристичного характеру).

Практичні завдання передбачають вирішення типових професійних завдань фахівця на робочому місці та дозволяють діагностувати рівень підготовки і компетентності студента з навчальної дисципліни.

Результат семестрового екзамену оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів) і проставляється у відповідній графі екзаменаційної "Відомості обліку успішності".

Студента слід **вважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Мінімумально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 35 та мінімумально можлива кількість балів, набраних на екзамені, – 25.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: "60 і більше балів – зараховано", "59 і менше балів – не зараховано" та заноситься у залікову "Відомість обліку успішності" навчальної дисципліни

Виставлення підсумкової оцінки здійснюється за шкалою, наведено в таблиці «Шкала оцінювання: національна та ЄКТС».

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	Незадовільно	не зараховано
1 – 34	F		

Форми оцінювання та розподіл балів наведено у таблиці «Рейтинг-план навчальної дисципліни».

Рейтинг-план навчальної дисципліни

Тема	Форми та види навчання		Форми оцінювання	Мак бал
1	2		3	4
Тема 1.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція – дискусія за питаннями: Міжкультурна комунікація як навчальна дисципліна. Об'єкт, предмет, мета та завдання навчальної дисципліни. Категорійний апарат навчальної дисципліни. Сутність, структура, функції міжкультурної комунікації.	Активна робота на парі	1
	Практичне заняття	Практичне заняття: Міжкультурна компетентність майбутнього фахівця міжнародних відносин.	Активна робота на парі	2
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття	Перевірка домашніх завдань	
Тема 2.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція Поняття, зміст, структура, функції культури. Основні підходи до визначення сутності культури науковців Кребера, Клукхона та Леві-Стросса.	Активна робота на парі	1
	Практичне заняття	Практичне заняття. Основні підходи до визначення сутності культури науковців Кребера, Клукхона та Леві-Стросса.	Перевірка виконання домашнього завдання	2
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття та тестового контролю.	Перевірка домашніх завдань	
<i>Аудиторна робота</i>				

	Практичне заняття	Практичне заняття: Роль культури та мови у формуванні особистості людини. Культурна та мовна картини світу.	Перевірка виконання домашнього завдання	2
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття та тестового контролю.	Перевірка домашніх завдань	
Тема 3.	Аудиторна робота			
	Лекція	Лекція: Мова та її функції. Мова і національна картина світу. Характеристики мовної картини світу	Активна робота на парі	1
	Практичне заняття	Практичне заняття: Поняття офіційної та державної мови. Мови міжнародного та міжнародного спілкування.	Перевірка виконання домашнього завдання	2
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття	Перевірка домашніх завдань	
	Аудиторна робота			
	Практичне заняття	Практичне заняття: Невербальна та паравербальна комунікація та її форми.	Перевірка виконання домашнього завдання	2
Самостійна робота				
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття	Перевірка домашніх завдань	
Тема 4-5.	Аудиторна робота			
	Лекція	Лекція - дискусія за питаннями: Типологія національних культур Г. Хофстеде. Ділове спілкування в англійських країнах	Активна робота на парі	1
	Практичне заняття	Практичне заняття: Класифікація культур Е. Холла	Перевірка виконання домашнього завдання	2
	Практичне заняття	Практичне заняття: Ділове спілкування в США та Канаді. Встановлення контактів. Відношення до часу. Стиль комунікації та стиль переговорів	Перевірка виконання домашнього завдання Презентація	2 5
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до заняття, огляд теоретичного матеріалу.	Перевірка домашніх завдань	
Тема 6-7	Аудиторна робота			
	Лекція	Лекція за питаннями: Особливості ділового спілкування та організація співпраці у міжнародних відносинах країн Скандинавії. Ділове спілкування в країнах з монохромною організацією діяльності	Активна робота на парі	1
	Практичне заняття	Практичне заняття: Ділове спілкування в Швеції та Фінляндії. Елітарна та неформальна ділова взаємодія. Невербальні та паравербальні особливості	Перевірка виконання домашнього завдання	2 6

	в стилі спілкування. Протокол зустрічі ділових партнерів.	Контрольна робота		
Самостійна робота				
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до заняття, огляд теоретичного матеріалу.	Перевірка виконання домашнього завдання		
Аудиторна робота				
Практичне заняття	Практичне заняття: Ділове спілкування в Німеччині. Відношення до часу німецьких колег. Бізнес-протокол та ділові подарунки. Особливості німецьких традицій ведення бізнесу. Тактика цінової політики німецьких партнерів.	Перевірка виконання домашнього завдання Презентація	2 5	
Самостійна робота				
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до заняття, огляд теоретичного матеріалу.	Перевірка домашніх завдань		
Тема 8-9	Аудиторна робота			
	Лекція	Лекція: Ділове спілкування на півдні Франції та в Арабських країнах	Активна робота на парі	1
	Практичне заняття	Практичне заняття: Ділове спілкування в Італії та Іспанії. Роль особистих контактів бізнес-партнерів. Бізнес-протокол італійських та іспанських колег: форми спілкування, одяг, міжособистісна відстань.	Перевірка виконання домашнього завдання	2
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до заняття, огляд теоретичного матеріалу.	Перевірка домашніх завдань	
	Аудиторна робота			
	Практичне заняття	Практичне заняття: Мова спілкування в Арабських країнах. Особливості паравербальної та невербальної мови арабів. Діловий етикет ведення переговорів.	Перевірка виконання домашнього завдання Презентація	2 5
	Самостійна робота			
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до заняття, огляд теоретичного матеріалу.	Перевірка домашніх завдань		
Тема 10-11	Аудиторна робота			
	Лекція	Лекція: Висококонтекстуальні культури Сходу. Національні особливості ділового спілкування в країнах Латинської Америки	Активна робота на парі	1
	Практичне заняття	Практичне заняття: Ділове спілкування в Китаї. Установлення взаємовідносин з партнерами та підтримання контактів. Спільні переговори з представниками Китаю	Перевірка виконання домашнього завдання Контрольна робота	2 6
	Самостійна робота			
Питання та завдання	Вивчення лекційного матеріалу,	Перевірка		

до самостійного опрацювання	підготовка до заняття, огляд теоретичного матеріалу.	домашніх завдань	
Аудиторна робота			
Практичне заняття	Практичне заняття: Ділове спілкування в країнах Латинської Америки. Встановлення взаємовідносин до початку переговорів. Відношення до часу, стиль ведення переговорів мексиканців.	Перевірка виконання домашнього завдання	2
Самостійна робота			
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до заняття, огляд теоретичного матеріалу.	Перевірка домашніх завдань	
Іспит			40

Рекомендована література

Основна

1. Арнольдов А. И. Теория культуры: историзм и вопросы методологии (Вместо введения) / А. И. Арнольдов // Культура, человек и картина мира: сб. ст. / АН СССР, ин-т философии. – М.: Наука, 1987. – С. 5–27.
2. Голова Н. І. Спецкурс "Психологія толерантності людських стосунків" / Н. І. Голова // Позакласний час. – 2010. – № 7. – С. 46–49.
3. Донец П. Н. Основы общей теории межкультурной коммуникации / П. Н. Донец. – Харьков: Штрих, 2001. – 384 с.
4. Євдокімова-Лисогор Л. А. Основи міжкультурного діалогу: навч. посіб. / укл. Л. А. Євдокімова-Лисогор – Х.: Видавництво Іванченка І. С., 2017. – 72 с.
5. Каган М. С. Мир общения: Проблема межсубъектных отношений / М. С. Каган. – М.: Политиздат, 1988. – 319 с.
6. Каган М. С. Философия культуры / М. С. Каган. – СПб.: Петрополис, 1996. – 414 с.
7. Кармин А. С. Культурология / А. С. Кармин. – Издательство «Лань», 2003. – 928 с.
8. Карнегі Д. Як виробити впевненість у собі і впливати на людей, виступаючи публічно / Д. Карнегі ; [пер. з англ.]. – Рибінськ : ВАТ «Рибінський Будинок друку», 2007. – 205 с., с.102
9. Куриляк В. Є. Менеджмент: міжцивілізаційні і міжкультурні основи. Монографія / В. Є. Куриляк. – К.: Кондор, 2010. – 482 с.
10. Лекторский В. А. О толерантности / В. А. Лекторский // Философские науки. – 1997. – № 3-4. – с. 14-19
11. Мясоедов С. П. Основы кросскультурного менеджмента: Как вести бизнес с представителями других стран и культур: учебн. пособ. / С. П. Мясоедов. – М.: Дело, 2003. – 256 с.
12. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация / С. Г. Тер-Минасова. – М.: Слово, 2000. – 262 с.

Додаткова

13. Каган М. С. Философия культуры / М. С. Каган. – СПб.: Петрополис, 1996. – 414 с.
14. Кармин А. С. Культурология / А. С. Кармин. – Издательство «Лань», 2003. – 928 с.
15. Карнегі Д. Як виробити впевненість у собі і впливати на людей, виступаючи публічно / Д. Карнегі ; [пер. з англ.]. – Рибінськ : ВАТ «Рибінський Будинок друку», 2007. – 205 с.

16. Куриляк В. Є. Менеджмент: міжцивілізаційні і міжкультурні основи. Монографія / В. Є. Куриляк. – К.: Кондор, 2010. – 482 с.
17. Лекторский В. А. О толерантности / В. А. Лекторский // Философские науки. – 1997. – № 3-4. – с. 14-19
18. Bennett Christine I. Comprehensive multicultural education: theory and practice. – Boston: Allyn and Bacon, 1990. – 413 p.
19. Hofstede G. Organizing for Cultural Diversity / G. Hofstede // European Management Journal. – 1989. – Vol. 7. № 4. – P. 262-263.
20. Hall Edward. Beyond culture./ Edward Twitchell Hall. – Garden City, N.Y Anchor Press / Doubleday, 1981. – 298 p.
21. Hall T. Edward. The silent language. New Yourk. 1959. P. 242
22. Hofstede G. J. Research on cultures: how to use them in training? / G. J. Hofstede // European J. Cross-Cultural Competence and Management. – Vol. 1, Num 1 p. 18
23. Smith, Peter B., Shaun Dugan, and Fons Trompenaars. «National culture and the values of organizational employees a dimensional analysis across 43 nations». Journal of cross-cultural psychology 27.2.1996. С. 231-264.

Інформаційні ресурси

24. Матеріали ЄС і Ради Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.isi.gov.uk.
25. Офіційний сайт Європейського Союзу. – Режим доступу : www.europa.eu.com.
26. Офіційний сайт Центру україно-африканських досліджень. – Режим доступу : <http://cuar.in.ua/cuar/main>.
27. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. – Режим доступу до джерела: <http://www.nbuv.gov.ua/>
28. Сайт персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Дисципліна «Міжкультурна комунікація» [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=6843>